

14. A szövegszedés szabályai

A tipográfia szabályai szerint, szépen tördelt szöveg hatását sajnos egyetlen pillanat alatt le lehet rontani a rossz, hibás szedéssel. A számítógépek korában már nem lehet arra hivatkozni, hogy „ez a betű nem szerepel az írógépen”, vagy hogy nem tudom, ezt hogyan kell írni. Mindenkitől elvárható, hogy a Magyar Tudományos Akadémia helyesírási szabályai szerint végezze a szövegszedést.

Könyvünkben kísérletet teszünk arra, hogy segédletet nyújtsunk mindazoknak, akik „szöveggyártással” foglalkoznak. Ezek a szabályok érvényesek minden szövegszerkesztő- vagy tördelőprogramnál! A szerkesztésnél felhasználtuk Kökény Sándorné: *Szövegszerkesztési alapismeretek* (Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996) c. tankönyvét.

Ha a szövegszedés során olyan problémával találkozunk a kedves Olvasó, amelyre itt nem talál megoldást, javasoljuk az alábbi művek használatát:

1. *A magyar helyesírás szabályai*. Akadémiai Kiadó, Budapest
2. *Helyesírási kézikönyvtár*. Szerkesztők: Deme László és Fábián Pál, munkatárs Tóth Etelka. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988
3. *Magyar értelmező kézikönyvtár*. Szerkesztette: Juhász József, Szőke István, O. Nagy Gábor, Kovalovszky Miklós. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972
4. *Műszaki helyesírási szótár*. Szerzők: Csányi Piroska, Fábián Pál, Csengeri Pintér Péter. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1990
5. *A gépírás szabályai. Jelek*. MSZ 3495/1-86. A Magyar Szabványügyi Hivatal kiadványa.

Javasoljuk a modern szövegszerkesztő-programokba ágyazott helyesírás-ellenőrző programok állandó használatát is, hogy az itt fel nem sorolt helyesírási esetekben is meg lehessen találni a megfelelő megoldást!

A magyar helyesírás szabályai – az ún. akadémiai helyesírás – 239. pontjában a következőket lehet olvasni:

„Az írás tagolásában fontos szerep jut a szóköznek is. ... (Hogy mikor kell szóközöket hagyni, annak részletkérdéseit gépírási szabványok és tipográfiai előírások tartalmazzák.)”

Azt, hogy hova és milyen írásjelet kell tenni, azzal valószínűleg mindenki tisztában van. Ezeket az ismereteket egészítjük ki azzal, hogy kell-e és hova kell szóközt ütni az írásjelek környékén.

Ahol szükséges, utalunk az előző fejezetekben felsorolt tipográfiai előírások alkalmazására is.

A szavak elválasztása

Már említettük, hogy a jó szövegszerkesztő- vagy tördelőprogramok nemcsak kizárólagos sortördelésre alkalmasak, hanem a sorok végén a szavakat a magyar helyesírás szabályai szerint el is választják. A magyarított programok többségében a *Morphologic* cég *Helyes-e?* elválasztóprogramja működik, amely az elválasztás két főszabályát alkalmazza:

- egy mássalhangzót viszünk át az új sorba,
- az összetett szavakat az összetétel határán elemeik szerint választjuk el.

Ha a második szabály ellentmond az elsőnek, akkor a programok a kivételszótár alapján végzik el az elválasztást.

Ha az elválasztandó szó nem szerepel a szótárban, akkor felajánlja a szót, hogy mi végezzük el az elválasztást.

Ha még ezek után is lazának találjuk a tördelt sort, akkor használjuk a *lágyszóköz* elválasztásra (ezt a legtöbb programnál a *Control-kötőjel* [amit magyar programoknál a kötőjel helyén, angol programoknál az ü betű helyén találunk] kombinációval üthetjük be).

Soha ne használjunk elválasztásra *kemény* (normál -) *kötőjelet*, mert a szöveg áttördelése során zavaró jelként benne marad a szövegben!

Néhány egyéb elválasztási szabály:

- Ne vigyük át új sorba a szó utolsó betűjét, illetve ne hagyjuk az előző sorban a szó első betűjét, még ha nyelvtanilag helyes is az elválasztás (pl. övé-i, i-gazodás)!
- Az összetett szavakat bárhol elválaszthatjuk, de nem szép, ha az összetétel melletti betűnél tesszük (pl. elő-írás és előí-rás)!

Az írásjelek

Az írásjelek általában *szóköz nélkül* kapcsolódnak a szavak végéhez, utánuk pedig *mindig szóközt kell ütni*.

Pont, felkiáltójel, kérdőjel

A mondat végi *pont, felkiáltójel, kérdőjel* mindig *köz nélkül* követi a mondat utolsó szavát, utána *kötelező* a szóköz használata!

Az utóbbi időben nagyon gyakran találkozhatunk ezen szabály megsértésével, még a tévéműsorok feliratozásánál is láthatjuk, hogy a felkiáltó- és kérdőjel *előtt* szóközt ütnek! Figyelem! Ez súlyos hiba!

Szövegszedésnél *gyakoroljuk* vagy *gyakoroltassuk be*, hogy írásjel leütése után automatikusan üssük le a szóköz (space) billentyűt!

Vessző, pontosvessző, kettőspont

A mondatrészek, illetve tagmondatok közötti **vessző**, **pontosvessző**, **kettőspont** ugyancsak *ragad a szóhoz*, és *utána kötelező a szóköz* használata.

Idézőjel

Az **idézőjelek** *ragadnak* a szóhoz, a szóköz használata a kezdő idézőjel előtt és a záró idézőjel után kötelező. A kezdő idézőjel a magyar helyesírás szerint alul, a záró pedig felül van, a száraik lefelé mutatnak (ez egy „idézőjel” alkalmazás). A Windows-ban a kezdő idézőjel kódja *Alt-0132*, a záróé *Alt-0148*.

Az angol nyelvben a nyitó idézőjel a felfelé mutató szárú “felső idézőjel” (*Alt-0147*), a záró” megegyezik a magyarral. Ügyeljünk a helyes használatra, bíráljuk felül az angol nyelvű programok megoldásait!

- A záró idézőjel utáni írásjelet szóköz nélkül kell írni.
- Ha az egész mondat idézőjelben van, akkor a mondatvégi írásjel ezen belülre kerül. Ha nem, akkor a mondatzáró írásjelet a záró idézőjel mögé kell tenni.
- Ha az idézet teljes mondat, a kezdő idézőjel után köz nélkül nagybetűvel kezdjük, a végén kiteszük az írásjelet, majd köz nélkül írjuk a záró idézőjelet

Pl. „Mondottam, ember: küzdj és bízva bízzál!”

- Ha az idéző mondat megelőzi az idézetet, a mondat után kettőspontot teszünk, utána közt ütünk, majd a kezdő idézőjel után köz nélkül az idézet első betűjét, ami rendszerint nagybetű. Az idézet végére köz nélkül a tartalma szerinti írásjelet, majd ugyancsak köz nélkül a záró idézőjelet ütjük, utána pedig szóközt. A megszakított idéző mondat kisbetűvel folytatódik (eléje közt ütünk).

Pl. Kosztolányi írta: „A vers néma. Adj neki hangot!” A költő útmutatását: „A hang az anyagod, a többi a színpadon talán színészet, de itt csak ripacskodás” érdemes lenne megfogadni.

- Ha az idéző mondat követi az idézetet, (szóközökkel közrefogott) gondolatjellel kapcsoljuk, és kisbetűvel kezdjük. Az idézet végére a kérdőjelet és a felkiáltójelet ki kell tenni, de a pontot nem!

Pl. „A vers a könyvben halott. Keltsd életre!” – írta Kosztolányi. „Mi a szavalás? A vers föltámasztása papírsírából” – folytatta.

- Ha az idéző mondatot az idézetbe iktattuk, gondolatjelek közé tesszük, és kisbetűvel kezdjük. A záró idézőjel köz nélkül követi a mondatot záró írásjelet.

Pl. „Rámád a vers, mely lelket ad neked – írta Kosztolányi –, a vers, melynek te lelket adsz.” „Mondd a szöveget – folytatja a tanácsot a költő –, tömöríts beléje mindent, ne törődj mással!”

- Ha a szó szerinti idézetet beleszójuk saját szövegünkbe, akkor azt az idézőjel után – köz nélkül – kisbetűvel kezdjük. Ha az idézet a mondat végéhez kerül, először üssük be köz nélkül a záró idézőjelet, majd szintén köz nélkül a mondatot záró írásjelet.

Pl. Kosztolányi azt írta, hogy a szavalás „a vers föltámasztása papírsírából”. Szerinte a szavaló anyaga a hang, „a többi a színpadon talán színészet, de itt csak ripacskodás”.

- Ha idézetben belül szerepel idézőjelbe tett szó (vagy szócsoport), akkor ehhez más idézőjelet kell választanunk. A lehetséges idézőjelek:

’ félidézőjel (aposztróf) (*Alt-0145*)

> < befelé mutató nagyobb-kisebb jelek párban (*Alt-062–Alt-060*)

» « befelé mutató kettős ék (*Alt-0187–Alt-0171*)

Pl. Hangsúlyozta: „A belső idézőjelek is »tapadnak« a szóhoz.”

Gondolatjel (szóköz-nagykötőjel-szóköz)

A **gondolatjel** egy **szóköz-nagykötőjel-szóköz** kombináció.

A **nagykötőjel** a kötőjelnél hosszabb, *fél kvirt* (egy *n*) szélességű vízszintes vonal. Nincs önálló billentyűje egyik billentyűzeten sem, ezért az *Alt* billentyű segítségével lehet előállítani (bal kezünkkel lenyomva tartjuk az *Alt* billentyűt, amíg jobb kezünkkel beütjük az adott kódot).

DOS alapú programokban *Alt-196* a nagykötőjel (ASCII) kódja (A számokat csak a jobb oldali numerikus billentyűzeten szabad beütni! Ügyeljünk arra, hogy a NumLock lámpa égjen, vagyis a számbeütési funkció be legyen kapcsolva!)

Windows alapú programokban *Alt-0150* segítségével üthetjük be a nagykötőjelet. Ezt a kényelmetlenséget elkerülendő a négyes kombinációt általában beprogramozzák, így valamilyen kettős kombinációval lehet elérni a számítógépes programtól függően.

- Nagykötőjelet *gondolatjelleként* használva eléje és utána közt kell ütni – tehát a gondolatjel nem tapad egyik szóhoz sem –, de ha utána vesszőt teszünk, a vessző ragad a kötőjelhez!

- *Párbeszéd*ek jelzésére a sor elején használunk nagykötőjelet, itt eléje nem kell szóköz, utána viszont igen! Ügyeljünk arra, hogy mondatkezdő gondolatjel ne kerüljön a sor végére, illetve befejező gondolatjel ne kerüljön át az új sorba! Erről úgy gondoskodhatunk, hogy a gondolatjel körüli szóközöket *nem tördelhető szóköz-ként* definiáljuk (lásd a programok kezelési utasítását!).

- Szépirodalmi művekben az író idézi a szereplők szavait, de ennek jelzésére általában nem idézőjelet, hanem *gondolatjelet* (szóköz, nagyköötjel, szóköz) használ. Az idéző mondat elhelyezkedésétől függően ugyanúgy használjuk az írásjeleket és kezdőbetűket, mint az idézőjeles formában.
- Az idéző mondatok nélküli párbeszéd megszólításoként külön sorokban, gondolatjellel kezdődik. A sor eleji nagyköötjel elé nem ütünk szóközt, utána azonban igen. Pl.
Egy napon Micimackó a kuckójában üldögélt. A mézescsuprokat számolta sorjában, amikor kopogtak az ajtaján.
– Tizennégy! – kiáltotta Micimackó. Aztán mormogva hozzátette: – Szabad! Tizennégy vagy tizenöt? Borzasztó. Most összezavartam.
– Szervusz, Mackó! – mondta Nyuszi.
– Szervusz, Nyuszi! Ugye, tizennégy volt?

Kötőjel

A **kötőjel** több helyen is szerepelhet. Az elválasztásnál az elválasztó program üti a kötőjelet, mi csak a *lány kötőjelet* használjuk!

- Ha nem írjuk ki a szóösszetétel utótagját, köz nélkül leütött kötőjellel jelezzük, és közt ütünk a kötőjel után.
Pl. A tej- és tejtermékboltban több hűtőpult van.
- Ha a szóösszetétel első tagja hiányzik, akkor a kötőjel elé ütünk szóközt, utána viszont nem.
Pl. Nyomatáskor gondosan válasszuk meg a betűtípust és -méretet.
- Köz nélkül ütjük a kötőjelet bizonyos szóösszetételekben; a *hat szótagnál* hosszabb hármas és többszörös összetételekben; a ketős családnevekben, egyes földrajzi nevekben; az -e kérdőszó kapcsolásakor; a kétezernél nagyobb, nem ezresre végződő számokban; stb.
Pl. A sakk-körbe mentem. Unos-untalan ugyanazt hajtogatja. A kiállításon igen szép könyvritkaság-gyűjteményt mutattak be. Leiningen-Westerburg Károly az aradi vértanúk egyike. A Holt-Tiszára mentek horgászni. Tudod-e, hol van? A hajóra háromezer-hatszázhuszonöt jegyet adtak ki.
- Köz nélkül írjuk a kötőjelet, ha toldalékot kapcsol a szóhoz. Ha ezek a kötőjelek a sor végére kerülnek, nem kell őket megismételni a következő sor elején. Az idegen szavakhoz járuló toldalékokat akkor írjuk kötőjellel, ha a kiejtése különbözik az írásmódtól.
Pl. Bonn-nal beszélt telefonon. Szívesen hallgatom az Arany János-i verssorokat. A meccset Glasgow-ból közvetítették. de A meccset Prágából közvetítették.

Nagyköötjel

Írását a Gondolatjel szekcióban tárgyaltuk, a nagyköötjel előtt és mögött azonban *nem szabad szóközt írni!*

- Nagyköötjellel érzékeltetjük két vagy több nép, és két vagy több nyelv nevének kapcsolatát.
Pl. A brazil-magyar meccsek nagy érdeklődést váltanak ki. A szak-kifejezést az angol-magyar szótárban kell megnézni.
- Nagyköötjelet írunk két vagy több tulajdonnév kapcsolatának kifejezésére.
Pl. A hangverseny befejező száma Muszorgszkij–Ravel: Egy kiállítás képei című zenekari műve volt.
- Nagyköötjellel fűzzük egymáshoz az olyan szavakat, amelyek valamitől valameddig viszonyt érzékeltetnek.
Pl. Az őszi-téli hónapokban sok a légúti megbetegedés. Az írásjelekről az AkH. 96–110. oldalán olvashatunk. A gimnázium I–III. osztályában latint is tanítanak, I–IV.-ig pedig angolt.
- *Negatív szám előtt előjelként* nem a kötőjelet, hanem a nagyköötjelet kell használni úgy, hogy ragadjon a számhoz. Ugyanígy kell írni a plusz előjelet is. Pl. –5,1, illetve +30.

Zárójelek

A **zárójelek** tapadnak a szóhoz, a nyitó zárójel előtt és a záró zárójel után kötelező a szóköz. Használata megegyezik az idézőjelével.

A zárójelekre külön billentyűk (Windows kódjai: *Alt-040* és *Alt-041*) lettek definiálva, ezért a gépírásban megszokott / törtvonal használata zárójelként tilos!

- A záró zárójel utáni írásjelet szóköz nélkül kell írni.
- Ha az egész mondat zárójelben van, akkor a mondatvégi írásjel ezen belülre kerül. Ha nem, akkor a mondatzáró írásjelet a záró zárójel mögé kell tenni.

Százalékjel

A **százalék jele**: % (*Alt-037*).

- A százalékjelet a számjegy után, *szóköz nélkül* kell írni.
Pl. 12% áfa, 10%-os ecet, a hibák 15%-a.
- A toldalékot a %-jelhez kötőjellel, köz nélkül kapcsoljuk. A toldalékokból pontosan annyit kell leírni, mint amennyit a kiírt *százalék* szóhoz kapcsolnánk.
Pl. 20%-kal több fényerő, a föld 45%-ában, az ár 25%-át.
- Csak akkor használjuk a %-jelet, ha nem rí ki a szövegből. Folya-

matos, elbeszélő írásműben inkább betűvel írjuk ki a számot és a százalék szót is.

Pl. A tanulmányi versenyen százalékosan mutatjuk ki az eredményt. A dolgozatoknak csak tíz százaléka lett jeles, húsz százaléka pedig elégséges.

Paragrafusjel

A **paragrafus jele**: § (Alt-0167).

- A paragrafusjelet az előtte lévő sorszámtól (ponttal zárt számjegy) *szóköz* választja el, a paragrafusjel után *nem kell pontot tenni*. Az esetleges ragot köz nélkül, kötőjellel kapcsoljuk.

Pl. a XIII. tv. 5. § (2) bekezdés a) pontjában foglaltak szerint...

Rendelet helyes írásmódja: 34/1999. (II. 23.) FM számú rendelet.

És (et) & jel

A latin **et** (**és**) betűinek összevonásából keletkezett az & (Alt-038). Angol kifejezésekben *and*-nek kell olvasni.

- Az & jel elsősorban angol eredetű cégnevekben fordul elő.
Pl. Procter & Gamble.

Matematikai műveleti jelek

A **matematikai műveleti jelek** előtt és mögött közt kell ütni, a képleteket lehetőleg külön sorban, középre zárva, előtte, mögötte 1/2–1 soremeléssel kell tördelni.

- Sor közben egyszerűbb műveleteket (összeadás, kivonás) lehet sorközi képlettel leírni, pl. $5 + 3 - 2 = 6$. A kivonás jele a nagyköötőjel!
- Az osztás jele lehet a kettőspont, és a / ferde törtvonal, műszaki szövegekben megengedett a ÷ (Alt-0177) jel.
- Szorzás jeleként sans serif (talpatlan) betűtípusoknál megengedhető az $\times$ (iksz) jel, szigorúan tördelt szövegekben kötelező az $\times$ (Alt-0215) jel, vagy a Symbol betűtípus $\times$ (Alt-0180) szorzásjele. Serif betűtípusoknál lehetőleg kerüljük az $\times$ (iksz) szorzásjel használatát, ha feltétlenül ezt akarjuk használni, akkor $\times$ kurziváljuk!
- A kitevők és indexek mérete $3/4 n$, az eltolás mértéke $1/3 n$. A kitevő és az index mindig ragad a jelhez! Pl. x^2 , H_2O

Ferde törtvonal

A **ferde törtvonal** jele: / (Alt-047).

- A ferde törtvonalat azokban a szókapcsolatokban használjuk, amelyeket a „per” szóval olvasunk ki
Pl. km/óra, Ft/db

- Szöveg közbeni használata vagylagosságot fejez ki: Pl. és/vagy. *Ragad* a szavakhoz, sem előtte, sem utána nem szabad szóközt tenni!

- Ferde törtvonallal kell a *szöveg közbeni versidézete*ket írni, *előtte és mögötte szóköz*t kell használni.

Pl. Még nyílnak a völgyben a kerti virágok, / Még zöldell a nyárfa az ablak előtt, / De látod amottan a téli világot? (Petőfi Sándor: Szeptember végén))

- A *versszakok végét* ebben az esetben két ferdejellel (pl. még: // Mint) jelezzük, előtte és mögötte szóközzel, de közöttte nem.

Három pont

A **három pont** jele nem egyezik meg három egymás után ütött ponttal, külön jele van: ... (Alt-0133)

- Ha szövegből idézünk, de helyenként *kihagyunk* belőle, ezt *három ponttal* jelezzük. Kihagyás esetén a három pont elé és után közt ütünk. A három pontot írhatjuk külön sorba is, ha hosszabb szöveg kihagyását kívánjuk jelezni. Tehetjük zárójelbe is, a zárójelen belül a három pont ragad a zárójelekhez.

Pl. Egy napon, amikor Micimackónak semmi más dolga nem akadt, az jutott eszébe, hogy most tenni kellene valamit. Elment tehát Malackához, hogy meglesse, mit csinál Malacka. ... De nagy meglepetésére tárva-nyitva találta az ajtót.

- A gondolat befejezetlenségének érzékeltetésére három pontot teszünk köz nélkül, közvetlenül az utolsó szó után, utána szóközt ütünk. Pl. Ahogy mondtam... Vagyis..., csak azt akartam

Mértékegységek

A **mértékegységek** jelét az *SI mértékegységrendszer* szabványa tartalmazza, a kis- vagy nagybetűs írásmódot ott tudjuk ellenőrizni. A mértékegységek jelét az értéket jelző szám után *mindig szóközzel* írjuk, ha lehet, *nem tördelhető szóközzel*, hogy a sorok végén lévő mértékegység a számmal együtt tördelődjön át a következő sorba.

A legfontosabb mértékegységek jele és neve:

m	=	méter
kg	=	kilogramm
l	=	liter
s	=	másodperc, secundum (és nem sec a jele!)
J	=	joule
K	=	kelvin (és nem Kelvin-fok!)
N	=	newton

Pa	=	pascal
A	=	amper
V	=	volt
W	=	watt

Pl. 2 m, 3,3 cm, 5 K, 300 N

- A mértékegységek *jelét* általában kisbetűvel írjuk, kivéve, ha az személynévből keletkezett. A mértékegységek *neve* mindig kisbetűvel írandó.

- A mértékegységek jele után a toldalékot köz nélkül, kötőjellel kapcsoljuk

Pl. m-ben, V-tal, J-nak

- A mértékegységek ezerszeres többszöröseinek jelét ugyancsak szabvány rögzíti. A jel kis- vagy nagybetű, megelőzi a mértékegység jelét, és ragad a jelhez.

A legfontosabb többszörösök jele és neve:

n	=	nano	=	10 ⁻⁹ -szeres
μ	=	mikro	=	10 ⁻⁶ -szoros
m	=	milli	=	10 ⁻³ -szoros
k	=	kilo	=	10 ³ -szoros
M	=	mega	=	10 ⁶ -szoros
G	=	giga	=	10 ⁹ -szeres
T	=	tera	=	10 ¹² -szeres

Pl. nm, μm, mm, km, MW, GW, TW

- Az egyetlen mértékegység, amelynek írásmódja különbözik, a hőmérséklet jele, a fok: ° (*Alt-0176*). A fok jelét szóközzel előre írjuk, utána a hőmérsékletmérés rendszere szerinti jel (C = Celsius, F = Fahrenheit) betűje ragad a fokjelhez.

Pl. 23 °C, 55 °F

- Bizonyos mértékegységek, kódok jelét és írásmódját nemzetközi szabványok írják elő. Ezekben az esetekben a szakmai táblázatok adnak eligazítást a helyes írásmódról. Pl. kB = kilobájt

Pénzfajták, égtájak, országnevek

A **pénzfajták, égtájak, országnevek** különleges fajtájú rövidítéseknek számítanak, mert a rövidítés után *nem teszünk pontot*. Ügyeljünk a kis-, illetve nagybetűs írásra!

- A **pénzfajták** jelét nemzeti és nemzetközi szabványok rögzítik. A magyar szabvány szerint a forint jele a Ft, a fillér jele az f. Ha szövegünk nemzetközi felhasználásra készül, használjuk a forint nemzetközi jelét: HUF.

A számot követő forint-jel és a szám között szóközt kell írni.

Pl. 100 Ft, 50 f, 1000 HUF

- Itt említjük meg, hogy a forint ezerszeres többszöröseinek jele és írásmódja különbözik a mértékegységeknél megismerttől. A többszörösök jelét nagy kezdőbetűvel írjuk, a többszörös jele megelőzi a pénzegység jelét, és *szóköz* választja el őket.

A többszörösök jele és neve:

E	=	ezer
M	=	millió
Mrd	=	milliárd

Pl. 5 E Ft = 5000 Ft; 6 M Ft = 6 000 000 Ft; 3,3 Mrd HUF

- A nemzetközi szabvány szerinti pénzegység-jelek általában három betűből állnak, nagybetűvel írjuk, a szám és a jel között közt kell írni. Néhány pénzegység jele és neve:

DEM	=	német márka
USD	=	USA dollár
ATS	=	osztrák schilling
GBP	=	angol font
ITL	=	olasz líra
FRF	=	francia frank
NLG	=	holland forint
ESP	=	spanyol peseta
CHF	=	svájci frank
JPY	=	japán jen
CZK	=	cseh korona
SKK	=	szlovák korona
PLN	=	lengyel zloty

- Az **égtájak** jele a nevükből képzett nagybetűből áll. Ha magukban állnak, utánuk közt ütünk, a toldalékot köz nélkül, kötőjellel kapcsoljuk. Az égtájak jelei:

É	=	észak	ÉK	=	északkelet
D	=	dél	DNy	=	délnyugat
K	=	kelet	DK	=	délkelet
Ny	=	nyugat	ÉNy	=	északnyugat

- Az **országnevek** kódját két forrásból kaphatjuk meg.

1. A gépkocsik országjelzése alapján: H = Magyarország, D = Németország, A = Ausztria stb.

2. A nemzetközi, francia és angol nyelvi alapon képzett, pl. a nemzetközi sportversenyeken használt hárombetűs kód, nagybetűvel kell írni. Pl. HUN = Magyarország, USA = Egyesült Államok, SLO = Szlovénia, AUT = Ausztria stb.

Rövidítések

Köszzők és tulajdonnevek teljes alakja helyett gyakran használjuk rövidített formájukat: a **rövidítéseket**.

- A rövidítések nagy része után pontot teszünk, a pont után pedig közt ütünk.
Pl. Bp. = Budapest, ált. = általános, ker. = kerület, dr. = doktor, köv. = következő, a. m. = annyi mint, á. é. = átvitt értelemben, Kr. e. = Krisztus előtt, i. m. = idézett mű, bt. = betéti társaság, kft. = korlátolt felelősségű társaság, ún. = úgynevezett, vö. = vesd össze! Ui. = utóirat, ill. = illetőleg v. illetve, v. = vagy
- Ha a rövidítéshez toldalék járul, azt a *ponthoz köz nélkül, kötőjellel* kapcsoljuk.
Pl. Bp.-en, kft.-ben, ker.-hez, jan.-ban, febr.-i, dec.-t, dr.-ral
- A rövidítéseket elsősorban szakszövegekben használjuk, az írásmódjukat ezért jól kell ismernünk. Folyamatos szövegben megtörni az írásképet, ezért még a kb. és pl. szavakat is helyesebb kiírunk.

Mozaikszók

Köszzők és tulajdonnevek teljes alakja helyett gyakran használjuk rövidített formájukat: a **mozaikszókat**. A mozaikszóknak sem az alko-tóelemei közé, sem a végére nem teszünk pontot. A betűszókhoz a ragokat kötőjellel, köz nélkül kapcsoljuk. A szóvégi *a, e, o* hangokat írás-ban nem nyújtjuk meg!

- A tulajdonnévi magyar és idegen *betűszók* minden betűjét *nagybe-tűvel* írjuk. A többjegyű betűk minden jegye nagybetű.
Pl. MTA = Magyar Tudományos Akadémia, ELTE = Eötvös Lóránd Tudományegyetem, MTI = Magyar Távirati Iroda, NATO = North Atlantic Treaty Organisation, ENSZ = Egyesült Nemzetek Szervezete, de UNO = United Nations Organisation
- A közszói betűszók csupa kisbetűből állnak, mivel kis kezdőbetűs szavakat helyettesítenek.
Pl. tv = televízió, tbc = tébécé, áfa = általános forgalmi adó
- A számítástechnikában használatos mozaikszókat nagybetűvel írjuk.
Pl. DOS = Disk Operating System, RAM = Random Access Memo-ry, ROM = Read Only Memory.

A számok írása

Arab számok írása

Az **arab számokat** a billentyűzet felső sorában lévő billentyűkkel, vagy a jobb oldali numerikus billentyűzettel írjuk le.

- Az arab számoknál tilos az 1 számjegy helyett *l* betűt írni, nagyon könnyen felismerhető hiba. Ugyancsak tilos a 0 számjegy helyett *O* betűt írni, a kövérségük könnyen megkülönböztethetővé teszi őket.
- Tizedes számokban köz nélkül írjuk a tizedesvesszőt (és nem a ti-zedespontot, az a nem tízes számrendszerű számokban, vagy az angolszász nyelvterületen jelenti a tizedest!). Pl. 3,44.
- A nagyobb számokat – tízezertől kezdve – hátulról számított hár-mas csoportokban *számszókózzal* (esetleg *szókózzal*) tagoljuk. A számszóköz az *n* betűnél (fél kvirtnél) rövidebb, a kötőjelnél hosz-szabb, *0 számjegy szélességű szóköz*. Bankbizonylaton a számszó-köz helyére pontot kell írni. Pl. 6 000 000, 10 000, de 9000.
- A sorszámok után köz nélkül pontot teszünk, a pont után szóközt írunk. Pl. Fő tér 3. Váci út 31.
- Az irányítószám nem sorszám, ezért utána nem szabad pontot tenni! Pl. Budapest, Váci út 31. 1047
- Ha a sorszámhoz toldalék járul, azt a pont után köz nélkül, kötő-jellel kapcsoljuk. Pl. Fő tér 3.-ba.
- Folyamatos szövegben a számokat rendszerint nem számjeggyel, hanem betűvel írjuk, de az évszámokat mindig; a nagy összeget jelentő, nem kerek számokat célszerű számjeggyel írni.
- Szerződésben, nyugtán a számjegyeket betűvel is meg kell ismé-telni. A pénznem *kódja* (pl. Ft) után vesszőt ütünk, az azaz szó után *nagybetűvel* kezdjük az összeg leírását. A hátulról számított hármas tagolás helyére kötőjelet teszünk, ami ragad a szavakhoz. Az összeg leírása után a pénznem **nevét** kisbetűvel kezdve ismételjük meg. Pl. 600 Ft, azaz Hatszáz forint. 352.400 Ft, azaz Há-romszázötvenkettőezer-négyszáz forint.
A 100 forint nevénél a Száz helyett Egyszáz forintot kell írni.

Római számok írása

A **római számokat** a megfelelő nagybetűkkel írjuk.

- Ha a római számokat sorszámként használjuk, utána köz nélkül pontot teszünk, a pont után közt ütünk. Pl. IX. kerület.
- Római számmal kell írni a *törvények sorszáma*t, az *uralkodók*

számjelzőjét, a fővárosi kerületek számát, a fejezetek, emeletek és a középiskolai osztályok számát. Az osztályok betűjelzését ferde törtvonallal (köz nélkül) kapcsoljuk a számhoz (utána nincs pont!), vagy a sorszám után szóközzel, nagybetűvel írjuk.

Pl. Az 1995. évi LX. törvény, III. Richard, IX. kötet, IV. emelet, I/A osztály, III. B osztály.

- Az *évszázadok sorszámát* is római számmal szokás írni, de ezt kezdi felváltani az arab szám. Pl. XIX. század, de 19. század.

A keltezés

A **keltezés** írását nagyon fontos megtanulnunk!

- Az *évszámot arab számmal* írjuk, utána pontot teszünk.
- A *hónap nevét* betűvel kiírhatjuk, rövidíthetjük, jelölhetjük arab és római számmal is, amelyek után pontot kell tenni.
- A *napot mindig arab számmal* írjuk, utána pontot teszünk.
Pl. 1848. március 15. 1848. márc. 15. 1848. III. 15.
- A végig arab számmal írt dátumnál megengedett, hogy a pontok után nem teszünk szóközt (ez a számítástechnikai formátum). Pl. 1848.03.15., de szöveg közben az 1848. 03. 15. forma a helyes.
- Folyamatos szövegben a keltezéshez toldalékok kapcsolódhatnak. Bár az évet és a napot sorszámmal jelöljük, itt a *pontot elhagyjuk*, és köz nélkül, kötőjellel kapcsoljuk a toldalékot.
Pl. 1848-tól, az 1838-i árvíz, 1999. január 1-jén, március 1-jei hatállyal, február 3-án, 2002-ben.
- *Nem teszünk pontot* az évszám után, csak szóközt, ha az évszám után *birtokos raggal* szerepel az évszak vagy hónap megnevezése.
Pl. 1848 márciusa, 2002 elején, 1942 telén, 2001 januárjában.

A makrók (helyettesítők)

Ha szövegünkben gyakran fordul elő ugyanaz a szó, szócsoporthoz, rövidítés, célszerű azt valamilyen módon beprogramoznunk a szövegszerkesztőnkbe. A leggyakoribb elnevezése ennek a makró, a shortcut. A megoldás programonként változik.

A szövegszerkesztő- és tördelőprogramok általában a számjegyekre és az angol ábécé betűbillentyűire engedélyezik makrók programozását. Programtól függő az előhívásuk is, de a legrosszabb esetben is megoldható két billentyű lenyomásával.

A makrókat logikusan jelöljük, hogy könnyű legyen megjegyezni használatukat. Célszerűen használjuk a helyettesítendő szöveg kezdőbetűjét. Egy cégen belül javasolható egységes makrórendszer kialakítása.